

BERÄTTELSE ÖVER XII NORDISKA ARKEOLOGMÖTET

i Helsingfors den 4–9 juni 1967

Föberedelser

Vid avslutningen av det XI Nordiska Arkeologmötet i Uppsala och Stockholm framförde Finlands arkeologer en inbjudan till det XII Nordiska Arkeologmötet i Helsingfors 1967. Inbjudan hörsammades med tacksamhet.

Den 23 mars 1966 sammankallade statsarkeologen Nils Cleve Finlands arkeologer till ett möte för att planera den kommande kongressen. Vid mötet beslöts att dess deltagare skulle utgöra arkeologmötets organisationskommitté. Till ordförande utsågs professor Ella Kivikoski. Kommittén tillsatte omedelbart ett arbetsutskott bestående av docent C.F.Meinander ordförande, docent Torsten Edgren sekreterare och fil.mag. Aarne Kopisto. Sedan den sistnämnda redan i ett tidigt stadium överflyttat till Uleåborg ersattes han i utskottet av fil.mag. Pekka Sarvas. Kommittén beslöt vidare att mötesort skulle vara Helsingfors och att den lämpligaste tidpunkten för mötet vore första veckan i juni månad 1967. Arbetsutskottet gavs i uppgift att till kommitténs följande möte inkomma med ett konkret förslag till mötesprogram samt en plan för mötets finansiering. Arbetsutskottet gavs i övrigt rätt fria händer och ägde blott att i frågor av mera vidsträckt natur konsultera kommittén. Att arbetsutskottet sammanträdde ett otal gånger behöver knappast nämnas.

Efter att under vårens lopp ha rådgjort med en rad prominenta nordiska arkeologer, beslöt kommittén i början av hösten, att mötet skulle försiggå den 4–8 juni, eller vid exakt samma tidpunkt som det VIII Nordiska Arkeologmötet sexton år tidigare.

Under arbetet på mötesprogrammet väcktes inom arbetsutskottet tanken, att det vore önskvärt att mötets föredrag skulle behandla ett enhetligt tema samt att mötets deltagare skulle erbjudas tillfälle till diskussion. På C.F.Meiners förslag blev mötets centrala tema "Bostaden under förhistorisk tid". I anledning härav utsändes följande cirkulär.

S.H.T.

Det XII Nordiska arkeologmötet hålls i Helsingfors den 4–8 juni 1967. Mötets centrala tema blir *bostaden under förhistorisk tid*. Vi ber mötesdeltagarna självmant anmäla föredrag och presentationer av utgrävningar och fynd, som berör detta tema, och vi hoppas att de tillsammans skall ge en bild av vad man i Norden vet om bostadsskick, husens konstruktion, gårdar och byar under förhistorisk tid. Även medeltida bostadslämningar har intresse i den mån de bidrar till kännedomen om det förhistoriska byggnadsskicket. Föredragens ideallängd är 20 minuter.

För att få en uppfattning om uppslutningen kring detta tema ber vi kolleger, som vill anmäla ett föredrag, att göra detta senast den 1 januari 1967 och samtidigt sända oss ett sammandrag om ca 100 ord. I övrigt kommer programmet att omfatta fem eller sex längre föredrag och två endags exkursioner. Ett preliminärt program och anmälningsformulär kommer att distribueras i januari. Helsingfors, den 12 september 1966.

Arbetsutskottet för XII Nordiska Arkeologmötet

C.F.Meinander Torsten Edgren

Pekka Sarvas

I begynnelsen av planeringsskedet föreslog arbetsutskottet vidare, att de sammanfattningar av den arkeologiska verksamheten i de nordiska länderna sedan närmast föregående kongress, som tidigare i föredragsform presenterats vid arkeologmötena, måtte ersättas med en tryckt redogörelse. Förslaget vann genklang och resulterade sedermera i skriften "Flit i Fält 1963–1966", för vars i någon mån komplicerade tillkomstscheden C.F.Meinander redogjort i bokens företal. Vilket mottagande skriften sist och slutligen fick och vilka omdömen som senare kommit den till del, är förf. obekant. Icke sällan har den emellertid citerats i facklitteraturen.

Under hösten 1966 anhöll organisationskommittén hos Undervisningsministeriet om ett anslag på 10 000 mark för mötets finansiering. Anslaget beviljades och ett första budgetförslag uppgjordes.

Då anmälningstiden för föredragen över temat "bostaden" utgick, kunde konstateras, att antalet föredrag betydligt översteg det som hade förutsetts. Följden härav blev, att arkeologmötet förlängdes med en dag och att de i det först utsända cirkuläret omnämnda fyra längre föredragen avfördes från dagordningen. Den 7 februari utsändes inbjudan till arkeologmötet samt ett preliminärt program. Deltagaravgiften fastställdes till 90 mark för dem som deltog i mötet jämte exkursionerna och 60 mark för dem som endast bevistade det förstnämnda. Vid anmälningstidens utgång den 2 maj hade 177 anmälningar influtit; det slutgiltiga deltagarantalet uppgick till 185 vilket innebär en nedgång med 57 personer sedan mötet i Uppsala och Stockholm men en tillväxt av hela 84 arkeologer sedan senaste arkeologmöte i Helsingfors år 1951.

Under vårens lopp erhöll även organisationskommitténs problembarn, möteslokalen, sin slutliga lösning. I Nationalmuseet hade nämligen under vintern påbörjats omfattande reparationsarbeten vilka gjorde huset nära nog obebodligt. Efter många och långa underhandlingar lyckades det organisatörerna att utverka en paus i arbetena och föredragen kunde hållas i etnografiska avdelningens utställningssalar. Visst var det både trångt och hett men ingen klagan förspordes.

Emedan det var att vänta, att mötets deltagarantal stod i klar disproportion till antalet tillgängliga hotellrum i landsorten, förlades exkursionerna inom räckhåll för Helsingfors. Av de många rutter som fanns på förslag, valde organisationskommittén västra Nyland och södra Tavastland, av vilka den senare även hade berests under arkeologmötet år 1925. Emedan det ansågs önskvärt att vid exkursionerna även kunna demonstrera "levande fornlämningar" anslogs 1 500 mark för utgrävningar av ett jordblandat röse på Retulansaari gravfält i Tyrväntö socken, medan grävningarna på Perkiö stenåldersboplatz i Hauho socken kunde upptagas på Arkeologiska kommissionens sommarprogram. De sistnämnda undersökningarnas slutskede finansierades av Arkeologiska institutionen vid Helsingfors universitet, Hämeenlinnan Vanha Säästöpankki och firman Oy Algol Ab. Till grävningsledare, såväl på Retulansaari som Perkiö, utsåg organisationskommittén fil.mag. Jaakko Sarkamo, som med utmärkt organisationsförmåga övervann alla de svårigheter som var förknippade med en sådan dubbeltillvaro.

Efter smärre rättelser i sista stund trycktes mötets slutgiltiga program under sista veckan i maj och mötesbyrån öppnades lördagen den 3 juni kl. 12.

Söndagen den 4 juni

På öppningsdagen hade statsarkeologen Nils Cleve kallat representanter för högskolorna, centralmuseerna och de vetenskapliga samfundet till ett möte för att dryfta med detta och nästföljande arkeologmöte sammanhängande frågor. Närvarande vid mötet, som leddes av Nils Cleve, var professorerna P.V.Glob, C.J.Becker, Ole Klindt-Jensen, Holger Arbman, Greta Arwidsson, Bertil Almgren, Sven B.F.Jansson, Märten Stenberger, dr.phil. Thorleif Sjøvold, förste konservator Per Fett, förste konservator Odmund Möllerop, förste konservator Povl Simonsen, professor Ella Kivikoski, docent C.F.Meinander och docent Torsten Edgren. Mötet beslöt sända telegrafiska hälsningar till H.M. Gustaf VI Adolf, professor Sigurd Grieg, professor Johs. Bøe, professor K.Friis Johansen, tandläkare Holger Friis, professor Birger Nerman, professor Bjørn Hougen, riksantikvarie Sverri Dahl, professor Carl-Axel Moberg, professor Gunnar Ekholm och professor Sune Lindqvist. En av Povl Simonsen framförd inbjudan till följande arkeologmöte i Tromsø emottogs med tacksamhet. Till arkeologmötets sekreterare utsågs Torsten Edgren. Efter mötet följde presskonferens.

Arkeologmötet öppnades officiellt kl. 15.30 av statsarkeologen Nils Cleve med följande ord

Kära vänner och kolleger,

Det har förflutit 16 år sedan Nordens arkeologer senast var församlade i Finland. För arkeologerna som yrkesgrupp är detta en lång tid, som samtidigt innebär en märkbar generationsförskjutning. Föränd-

ringen framgår tydligt om man jämför årets deltagarlista med motsvarande förteckning från 1951. En på sin tid färgstark grupp äldre arkeologer saknas denna gång. I stället har det kommit många nya yngre krafter. Vi saknar de förra. Vi hälsar med glädje de nya.

En tidsrymd omfattande 16 år innebär också, att det hunnit hända en hel del annat. Det har grävts och forskats flitigt inom hela det nordiska området, det har varit flit i fält och det har skrivits många och innehållsrika akademiska och andra avhandlingar.

Det vore ju av intresse att presentera en sammanfattning av forskningsresultaten eller en analys av forskningen som sådan under en dylik intervall. Eftersom jag inte på länge varit aktiv arkeolog är jag inte kompetent att genomföra uppgiften. Men även urspårade individer har en benägenhet att försöka hänga med och göra sina iakttagelser. För min del har jag trots mig finna yttringar av en viss tendens inom den arkeologiska forskningen, nämligen en ökning av de etnologiska och sociala aspekterna. Temat för denna kongress, det förhistoriska huset, passar väl in i bilden. Symptomatiskt är också att ämnet tydligen omfattats med intresse, åtminstone om man får utgå från det stora antal föredrag som anmälts.

Från min rent förhistoriska period minns jag huru jag i det arkeologiska materialet förtvivlat sökte efter människan och huru svårt det var att finna henne. Jag slukade naturligtvis de fornnordiska sagorna och studerade Kalevala. De bästa kontaktimpulserna gav dock folkminnesarkivens traditionsmaterial, ett material, som dock ur dateringssynpunkt innehöll alltför många obestämda faktorer för att tillfredsställa en kritisk arkeologisk forskning.

För några dagar sedan erhöj jag Carl-Axel Mobergs programförklaring för Göteborgs forncentrum. De tankar, som framförs i hans program, synes stöda de intryck jag fått om ett ökat intresse för människan och hennes beteenden. "Arkeologien är ett sätt att åt människan skaffa fram kunskap om människor"; orden är Mobergs. I sitt museum vill Moberg sammanföra etnografiskt och arkeologiskt material. Jag citerar: "Ty uteslutande genom att veta vad för sorts spår levande människors verksamhet lämnar efter sig, har vi en saklig möjlighet att genom studiet av spår dra slutsatser om hur levande människor gjort, en gång för länge sedan. Människors handlingar kvarlämnar spår — spår efter handlingar speglar människors liv."

Den levande människan träder sålunda fram i förgrunden. Denna tendens är — om jag förstått situationen rätt — sålunda en parallell till de strömningar som redan en tid förmärkts inom etnologin; särskilt är det de sociala aspekten som nu pointeras inom etnologisk-kulturhistorisk forskning. Något i sig själv nytt är det inte fråga om; det nya består i att studiet av livsföring och samhällsformer tilldelats en mera framträdande plats i forskningen. Kritiken har riktats mot föremålsforskarna, som anklagats för att ha försummat den levande människan och bara sett till resultatet av hennes verksamhet.

Liksom alltid, när det yppar sig gradolikheter i målsättningen, nedvärderas sådant lätt, som kritiken främst riktar sig mot. I detta fall, som jag ville kalla sökandet efter människan, är föremålsforskningen ett av medlen till målet i all kulturhistorisk forskning. Detta gäller i synnerhet arkeologien, som endast har spåren efter människan att hålla sig till, — såsom Moberg alldeles riktigt påpekat. Spåren skall tydas och varje spår kräver sin undersökning och undersökningens utformning är beroende av spårets art. Här kommer man in på metodfrågor och enligt vad jag förstått har under senaste tid den arkeologiska forskningsmetoden varit föremål för diskussion, bl.a. med hänsyn till de möjligheter som användningen av datamaskinen erbjuder.

När Nordens arkeologer nu åter en gång samlas i Helsingfors — på dagen 16 år efter föregående gång i Finland — sker det till synes med fanfarer och klingande spel; Finlands folk firar i dag hundraårsjubileet av marskalkens av Finland Carl Gustaf Mannerheims födelse. Kongressens öppnande är i vissa mån underkastat jubileumsdagens regler, varför kongressens egna flaggor hissas först i morgon. Detta må inte hindra att denna dag, då det XII nordiska arkeologmötet öppnas, även på sitt sätt skall bli en minnesrik dag för här församlade nordiska arkeologer, inledningen till dagar av, såsom jag hoppas, god och stimulerande samvaro. Programmet är digert, men ämnena för de många föredragen är lockande och kanske de annonserade exkursionerna kan tjäna som välbehövlig avkoppling. Nationalmuseets samlingar och arkiv står till förfogande för dem, som på ett eller annat sätt vill förena nöje med nytta; jag beklagar bara att vårt museum inte just nu framträder i så representativt skick, som önskvärt vore. Vi har räkat i händerna på Byggnadsstyrelsen som satt i gång med att förnya museets vatten- och värmeledningar.

Lausun Teidät, suomalaiset kollegani sydämällisesti tervetulleiksi ja toivon, että saatte näistä kokouspäivistä irti niin paljon kuin mahdollista. Uusien tuttavuuksien solmiminen ja uusien ystävien saaminen kuuluu tällaisten kokousten tärkeimpiin tarkoituksiin ja tuloksiin ja näissä merkeissä julistan kahdennentoista pohjoismaisen arkeologikongressin avatuksi.

Nya bekantskaper och nya vänner hör till dessa mötens viktigaste och mest bestående resultat och jag hoppas att många vänskapsband skall knytas även denna gång. I detta tecken hälsar jag Eder alla hjärtligt välkomna och förklarar det XII nordiska arkeologmötet öppnat.

Sedan mötet sålunda öppnats talade professor Ella Kivikoski *till minnet av de sedan föregående möte avlidna nordiska arkeologerna*.

Innan arkeologmötet arbete med föredrag och diskussioner börjar ber jag att för en stund få stanna vid minnet av de nordiska arkeologer som gått bort efter mötet i Uppsala 1963. De är många, och jag avser inte att ge biografiska data, inte heller detaljgranska deras insatser — till det skulle behövas en mångdubbelt längre tid än vad vi har till vårt förfogande — utan endast ge en flyktig tillbakablick på ett stycke arkeologisk forskningshistoria med skiftande och mångfacetterad verksamhet.

De två äldsta bortgångna, riksantikvarie *Sigurd Curman* och professor *T.J.Arne* var årsbarn, födda våren 1879 med endast ca. en veckas mellanrum. Om vi också inte räknar Curman till de "förhistoriska" arkeologerna har hans verksamhet som Sveriges riksantikvarie varit av stor, ofantligt stor betydelse för arkeologisk forskning. Vi nämner endast det nya Statens Historiska Museum, som blev färdigt just före det andra världskriget bröt ut, inventeringen av de förhistoriska fornlämningarna, fornminneslagen av 1942 samt landsantikvarieorganisationen, som alla hör till hans insatser.

Vi här öster om Östersjön minns honom särskilt för allt han gjorde för förstärkandet av kulturförbindelserna mellan Östbaltikum och Finland å den ena och Sverige å den andra sidan. Vi minns med djup tacksamhet det sk. baltiska institutet som under en följd av år samlade unga vetenskapsmän till kurser i Stockholm. Arkeologerna kom först, 1931, sedan kom konsthistoriker, etnologer, geologer mm. Jag tror mig inte överdriva när jag säger att dessa kurser för flera av deltagarna blev av avgörande betydelse, för alla vet jag att de var av stor vikt. Och alla minns vi den grandezza som Curmans ståtliga gestalt utstrålade, den som så väl anstod en svensk riksantikvarie med ämbetsanor från 1600-talet, men också hans vänliga välvilja och levande intresse som blev bestående gentemot oss under årtionden.

När Curman efter vinterkriget 1939/40 kallades till Finska Fornminnesföreningens hedersledamot, skedde det på förslag av A.M.Tallgren som motiverade förslaget med följande ord om honom: "en man med internationell ryktbarhet, som under Finlands ödestimma, under vårt stolta försvarskrig i ord och handling, uppförande och med målmedveten energi arbetade i sitt eget land för att stöda och hjälpa oss". Det är ord som sades för snart trettio år sedan, men som för oss har sin giltighet den dag som är.

T.J.Arne var vid sitt frånfälle den äldsta av Sveriges arkeologer, han var även den vars forskning spände över de vidaste områdena. Redan i sin doktorsavhandling av 1914, *La Suède et l'Orient* behandlade han Nordens förbindelser österut och Östern förblev hans största intresse genom årtiondena. Inte så, ett han skulle obeaktat de inhemska problemen — en hel rad uppsatser och böckerna om Tuna i Alsike och gravfältet i Vendel visar att så inte var fallet — men det var på det förre, internationella gebitet som han vann erkännande och ryktbarhet.

När världskriget och de förändrade förhållandena i Ryssland försvårade eller rent ut omöjliggjorde verksamheten i landet, sökte Arne sig nya vägar österut. Flere uppsatser om Kina och Luristan kom till och 1932/33 ledde han en arkeologisk expedition till Persien, där ruinkullen Shah Tepe blev föremål av en undersökning.

En betydande insats gjorde Arne genom att i recensioner eller uppsatser förmedla den ryska forskningens resultat till den skandinaviska kretsen. Han var en synnerligen flitig skribent: förteckningen över hans arbeten omfattar över 300 nummer.

De tre andra svenska forskare vi minnas i dag är doktorerna *K.A.Sahlström*, *Hanna Rydh* och *Nils Niklasson*. De två förstnämnda har fått sin minnesruna av Birger Nerman i Fornvännen 1965, och det finns knappast något att tillägga. Sahlström började som geolog och var sekreterare för Sveriges geologiska undersökelse, men hans vetenskapliga produktion är främst arkeologisk. Hans stora intresse förblev genom årtiondena hembygdens, Västergötlands förhistoria. Doktorsavhandlingen behandlade landskapets stenålder, de senare arbetena bronsåldern och äldre järnåldern. Det viktigaste är väl Gravfältet på Kyrkobacken i Horns socken, som kom ut 1948.

Trots denna lokala begränsning har Sahlströms arbeten en stor betydelse för allmän nordisk arkeologi. Landskapet är rikt på fornminnen och viktigt för frågan om hela äldre järnåldern i Skandinavien.

Om Sahlströms forskning koncentrerade sig kring ett bestämt objekt, var Hanna Rydhs livsverk splittrat, delat i två sidor. Sedan ungdomsåren var hon starkt socialt intresserad och inom kvinnörelsen, såväl den inhemska som internationella, var hon aktivt verksam. Det måste ha varit mycket svårt att vid sidan av denna verksamhet uppehålla den arkeologiska aktivitet som tog sin början med doktorsavhandlingen om de dosformiga spännena (1919). Ändå kom böckerna om de förhistoriska undersökningarna på Adelsö och Grottan Stora Förvar. Hon hann även med en mängd uppsatser och en hel rad populärvetenskapliga böcker, delvis reseskildringar, med stark arkeologisk och kulturhistorisk touche.

Den svenska arkeologiska expeditionen till Indien kom till tack vare Hanna Rydhs energi och entusiasm. Grävningen i Rang Mahal publicerades några år senare, 1959.

Nils Niklasson var göteborgare till födelsen och där, som chef för stadens arkeologiska museum,

verkade han en lång rad av år, från 1929 till pensionsåldern 1957. Därförinnan, från år 1916, var Landesanstalt für Vorgeschichte i Halle hans arbetsplats, och där ventilerade han sin doktorsavhandling Studien über die Walternienburg-Bernburger Kultur. Arbetet gjorde hans namn känt i den europeiska arkeologiska forskningen och har, liksom hans senare arbete om Sandarna betecknats som klassiskt. Han var, säger Lili Kaelas, en skarpsynt analytiker i sina strängt vetenskapliga arbeten; syntesen hörde för hans del mera hemma i skrifter som var avsedda för en bredare läsekrets.

Otvivelaktigt är *Johannes Brøndsted*, professor och riksantikvarie i Danmark, den mest kända av forskarna vi i dag tänker på, väl känd även för den yngsta arkeologgenerationen genom storverket Danmarks Oldtid. För en utländsk betraktare är det givetvis hans stora och vägande produktion som ger profilen åt hans forskarpersonlighet. Man minns doktorsavhandlingen om vikingatidens ornametik 1921, Early English Ornament et par år senare; andra är arbetet om Danmarks vikingatida skelettgravar i Acta Archaeologica och Vikingerne (1960), men framför allt de stora översikterna, just Danmarks Oldtid, mästerverket i tre band. Mindre bekanta för utlänningarna är essäsamlingarna och tidningsuppsatserna som skrevs under loppet av årtionden.

Allt detta utgör redan ett stort och rikt livsverk. Ändå vitsordar en närmare betraktare, C.J. Becker, i sin minnesruna en annan sida av Brøndsteds verksamhet som hans största insats för Danmarks arkeologi, det att han, när han 1932 blev chef för Nationalmuseets första avdelning, mäktade både i praktiskt och teoretiskt avseende återuppressa den danska förhistoriska arkeologin som dessförinnan – orden är Beckers – stått stilla. Hans förtjänst var att den nya utställningen på museet kom till, han grundade samarbetet med landskapsmuseerna, han fick till stånd förordningen av fornminnenas fredning 1937. Det blev även ett samarbete mellan museet och arkeologistuderandena, ett levande samarbete.

Brøndsted lämnade museet 1941 för att tillträda det nyinrättade professorsämbetet i nordisk arkeologi. Tio år senare återvände han som Nationalmuseets chef.

Många av oss minns säkert Brøndsteds bordstal på Uppsala slott under sista arkeologkongressen, ett mästerstycke både i ord och innehåll. Det blev hans sista insats inom de nordiska arkeologkongresserna.

Endast för ett par månader sedan kom budet om *Therkel Mathiassens* frånfälle. Det har sagts att det var Brøndsted som knöt Mathiassen vid Danmarks Nationalmuseum där han efter 1941 arbetade som chef för första avdelningen. Före sin museibana hade han varit inriktad på eskimåforskning, hade följt med på Knud Rasmussens femte Thule-expedition 1921, utfört systematiska grävningar i Väst- och Nordgrönland och gett ut en rad arbeten inom facket. Redan tidigt hade han dock hyst ett intresse för hemlandets förhistoria – det var inte för intet han var son till lärar Mathiassen i Mullerup vars namn har anknytning till Maglemose – och detta tema tillägnade han sin tid och förmåga, både genom fält- som publikationsarbete. Hans intresse och gärning för dansk stenåldersforskning var – för att åter använda Beckers ord – som en arktisk sommar efter en lång vinter.

Av Mathiassens arbeten må här nämnas Stenaldersbopladser i Aamosen (1943), Studier i Vestjyllands Oldtidsbebyggelse (1948), Nordvestsjaellands Oldtidsbebyggelse (1959). Lika viktiga eller kanske viktigare är uppsatserna om Gudena och Bromme i Aarbøger.

Ännu en tredje dansk arkeolog har gått bort sedan 1964, dr *H.C. Broholm*, känd framför allt genom sina arbeten över Danmarks bronsålder, den period "det havde hans hjerte". Doktorsavhandlingen Studier over den yngre Bronzealder i Danmark (1933), det stora arbetet Danmarks Bronzealder i fyra digra volymer och det sistutkomna The Lures of the Bronze Age kan här nämnas. Sedan studieåren utgjorde klassisk arkeologi hans stora intresse, ett intresse som inspirerade till hans tidigaste skrifter, och som även återspeglas i några senare arbeten.

Bara ett par veckor före Therkel Mathiassen, också i maj i år, dog dr. *Jan Petersen*, direktör för Stavanger Museum under mera än trettio år, emeritus sedan 1957. Det sydvästra Norge, framför allt Rogaland, blev hans eget forskningsområde, och en central plats därvid innehade husgrunderna från järnåldern. At dessa ägnade han två digra arbeten, Gårdsanlegg i Rogaland.

Petersens stora och bestående verk omfattade dock Norges vikingatid. Hans doktorsdissertation år 1919, De norske vikingsverd, gällde vapnen. Vikingatidens smykker kom ut nästan tio år senare och Vikingatidens redskaper, som fullbordade trilogin, 1951. Genom dessa arbeten gjorde han det jättelika norska vikingatidsmaterialet tillgängligt för oss alla, bearbetade det så systematiskt att en överblick är möjlig. Må vara, att det främst är fråga om analys; arbeten som dessa kommer dock att ha den längsta livslängden i arkeologisk litteratur. De krävde mycken tid, tålmod, uthållighet; Jan Petersen var i ordets verkliga mening, en forskningens tjänare.

Som sista i den långa raden skall vår *Sakari Pälsi*, f.d. föreståndaren för Nationalmuseets arkeologiska avdelning, nämnas. Han är kanske mindre känd än de andra, delvis för att de flesta av hans arkeologiska arbeten kom ut på finska, men främst för att han gjorde sin förnämligaste insats som folklivsforskare och författare. Som sådan räknas han till de förnämsta i vårt land. Den primitiva folkliga kulturen och bondekulturen fann i honom en skarpsinnig iakttagare och en lysande skildrare. Men det var också han som – för mera än ett halvt sekel sedan – grävde fram mossfyndet i Antrea på Karelska

näset och som bland sina omfattande grävningar kan räkna det stora och rika korstågstida gravfältet i Humikkala, Masku. Hans doktorsavhandling behandlade stenåldern i östra Finland med utgång av de omfattande undersökningar som han utfört på Karelska näset.

Var och en av oss har sina egna personliga minnen av de bortgångna, var och en minns dem säkert olika. Minnesbilderna är knappast entydiga, några baserar sig på flyktiga kontakter, andra på samarbete och vänskap som fortgått genom årtionden. Men saknaden, tomheten är gemensam, så även vördnaden inför gärningen. Vi saknar Therkel Mathiassens charmfulla trygghet, T.J.Arnés litet spydiga stilla humor. Och det är med stort vemod man inser, att Curman aldrig mera kan råkas på Statens Historiska Museum, eller att Jan Petersen aldrig mera kommer att gå i sommarsol över sitt älskade Lyngaland.

Efter öppningsceremonien påbörjades arkeologmötets föredrag och diskussioner under ordförandeskap av professor Ella Kivikoski. Rigsantikvar P.V.Glob talade om "Barkaer, en landsby med rækkehuse fra tidlignæolitisk tid", docent Evert Baudou om "Den bebyggelsearkeologiska undersökningen av ett gårdskomplex vid Halleby i Östergötland" och fil.lic. Sven-Olof Lindquist om "Kulturlandskapsutvecklingen under förhistorisk tid vid Halleby i Östergötland".

Dagen avslutades med middag på Brändö Casino dit deltagarna transporterades sjöledes från Salutorget. C.F.Meinander hälsade de närvarande välkomna. Tacktalet hölls av riksantikvarien Sven B.F.Jansson.

Måndagen den 5 juni

inleddes med föredrag och diskussion under ledning av professor C.J.Becker. De tre första föredragen behandlade bostadslämningar i Nord-Norge och hölls av Povl Simonsen ("Stenåldrens hustyper i Nord-Norge"), fylkeskonservator Jens Storm Munch ("Jernaldergården i Troms") och mag.art. Gerd Stamsø Munch ("Rester av hus i Nord-Norge fra tiden 1000–1400"). Efter diskussionen följde föredrag av C.F.Meinander ("Hyddbottnar av Madeneyatyp") och fil.lic. Christian Carpelan ("Nordfinska kåtabottnar från förhistorisk tid"). Förmiddagens sista presentation hölls av mag.art. Egil Bakka ("Fire vestnorske kystbuplassar fra yngre steinalder").

Efter lunch på den nationalromantiska restaurangen "Kestikartano" – huset är numera rivet men inredningen nedmonterad för uppsättning i en annan lämplig lokalitet – fortsattes föredragen kl. 14.30 under ordförandeskap av Thorleif Sjøvold. Docent Mats P.Malmer talade om "Bostad, boplatz och bebyggelse", fil.lic. Unto Salo om "Bronsåldershus i Nedre Satakunta", fil.lic. Åke Hyenstrand om "Rishyddor från yngre bronsålder i Mälaramrådet" och docent Berta Stjernquist om "Grophusproblem". En rapport från den vid föregående arkeologmöte tillsatta terminologiska kommissionen gavs av prof. Greta Arwidsson.

Tisdagen den 6 juni

inleddes med föredrag och diskussion kl. 9.15. Ordförande var professor Holger Arbman. Förmiddagen ägnades följande föredrag: mag.art. Bjørn Myhre, "Nyere undersøkelser av jernaldergården på Jaeren", docent Märta Strömberg, "Hagelstadundersökningen", cand. mag. C.L.Veback, "En jernalderslandsby ved Vestervig i Jylland", mag.phil. Kazimierz Salewicz, "En jernalderlandsby ved Hurup" och C.J.Becker, "Problemer omkring de tidligste jernalderlandsbyer i Jylland, belyst af udgravningerne ved Grøntoft".

Vid middagstid avreste kongressen med hyrda bussar till Borgå. Efter lunch på restaurang Chrystal besöktes fil.mag. Anna-Liisa Hirviluotos utgrävningar på Lilla Borgbacken. Det fina gravfältet är numera publicerat i Suomen Museo 1968 ss. 5–36. Därefter bestogs Borgbacken som demonstrerades av fil.mag. Jouko Voionmaa och – helt oväntat – av domprosten Yngve Bäck. Efter rundvandringen besöktes specialutställningen "Järnåldersfynd från östra Nyland" i Borgå museum, där en livlig diskussion bl.a. utspann sig kring "Sibboalmandinen" och dess ursprung (se Finskt Museum 1969, s. 5f.).

Onsdagen den 7 juni

var arkeologmötets sista dag med föredrag och diskussion. Programmet var fullspäckat och få var väl de som orkade hänga med hela dagen. Ordet under förmiddagen leddes av professor Ole Klindt-Jensen och föredragen var följande: mag.art. Irmelin Martens, "Jernaldershus i de sörnorske fjellstrøk", arkitekt Palle Friis, "En hustomt ved Liselund i Østvendysssel"

(se Kuml 1966), fil.kand. Margareta Beskow, "Järnåldersgårdar på mellersta Öland", fil.dr Björn Ambrosiani, "Darsgårdekomplexet", fil.kand. Monica Modin, "Husgrunder i det mellansvenska området" och fil.lic. Margareta Biörnstad, "Norrländska järnåldershus". Efter lunch fortsattes föredragen kl. 13 under ledning av förste konservator Per Fett. Egil Bakka talade om "Modvo og Ytre Moa, to gardsanlegg frå jernalderen i Sogn", lektor Olfert Voss om "Drengsted, et bopladsområde fra 5. årh. ved Sønderjyllands Vestkyst" och mag.art. H.J.Madsen om "Det ældste Århus som vikingetidigt byanlæg". H.H.Andersens föredrag "Byhuse fra vikingetidens Århus upplæst av H.M.Madsen. Mötets två sista föredrag hölls av dr.phil. Olaf Olsen "Revision af Trelleborg-huset" och fil.kand. Thor Magnusson "En vikingatida boplats i Hvitårholt, Island".

Kl. 17 emottog Helsingfors stad arkeologmötet i stadens nya ämbetshus. Deltagarna hälsades välkomna av stadsdirektör Loimaranta, kongressens tack framfördes av Holger Arbman.

Torsdagen den 8 juni

företogs en exkursion till södra Tavastland med avfärd kl. 8.30. Färdens första mål var Perkiö snörkeramiska stenåldersboplats i Hauho socken. Fyndplatsen och de pågående grävningarna presenterades av Torsten Edgren. Det kan nämnas att undersökningarna fortsatt även under sommaren 1968 och att det rika fyndmaterialet i detta nu omfattar ca. 20.000 krukbitar, ehuru kanske endast 1/10 av boplatsen tillsvidare blivit utgrävd. Under mötet hade en del av 1966-års fynd utställt i Nationalmuseets förhistoriska avdelning, av 1967-års fynd kunde ett urval beskådas på grävningsplatsen.

Från Hauho gick färden till Tavastehus slott. Slottet och de pågående restaureringsarbetena demonstrerades av Knut Drake. Sedan mötet har Knut Drakes avhandling "Die Burg Hämeenlinna im Mittelalter" (SMYA—FFT 68) utkommit.

Efter välbehövlig lunch på hotell Aulanko fortsattes färden genom det värfagra tavastländska landskapet till Retulansaari i Tyrvöntö socken. Retulansaari gravfält, som omfattar ca 100 jordblandade rösen och 15 offerstenar, har daterats till yngre järnåldern. En pågående grävning, vars huvudsakliga resultat var stora mängder järnålderskeramik, demonstrerades av Pekka Sarvas och Jaakko Sarkamo.

Följande mål, fornborgen på Rapola-åsen i Sääksmäki socken, förevisades av Jouko Voionmaa som även demonstrerade gravfältet nedanför borgen. Fornborgen, som till åtskillnad från Finlands övriga fornborgar är anlagd på en grusås, har en kilometerlång vall med tre öppningar. Innanför vällen har påträffats spår av enkla hyddor, eldstäder och högar av kaststen. Borgen torde tillhöra vikinga- och korstågstad.

På hemvägen intogs "Five o'clock tea" i kafé "Viidennumero" vid den nya Uttamobron på riksväg 3.

Fredagen den 9 juni

arkeologmötets sista dag, var ägnad en exkursion till västra Nyland. Första mål var Dåvits i Esbo köping där en nyutgrävd rösgrav med fynd från förromersk järnålder demonstrerades av C.F.Meinander. Den betydelsefulla fyndplatsen har redan publicerats i Finskt Museum 1969, ss. 27—69. Färden ställdes därefter till Kroggårdsmalmen i Karis, ett gravfält från äldre romersk tid med fyrsidiga inhägnader, som förevisades av Nils Cleve. Rutten gick vidare till Brobacka där en fyrsidig stenläggning, vars äldsta fynd är från yngre romersk järnålder presenterades av C.F.Meinander. I röset hade även tillvaratagits det permiska spänne, som tjänade som arkeologmötets emblem och som också pryder pärmen till denna berättelse. Genom stort tillmötesgående från firman Kalevala Koru kunde i Brobacka som en överraskningspresent till mötets deltagare utdelas en replik av spännet. På Sutarkulla fornborg intogs frukost i det gröna bestående av bröd, broilers, öl och potatissallad donerade av företagen Bageri Stella, Gustav Paulig, Oy Sinebrychoff Ab och Karis köping. Deltagarna gavs emellertid icke nämnvärd tid att smälta den goda maten, utan lotsades vidare till följande exkursionsmål, som var Rullansböle Kasberg i Snappertuna socken. Bergets krön nåddes efter en strapatsrik klättring som fick Povl Simonsen att utlova många högt belägna utflyktsmål under följande kongress i Tromsø. Väl uppe kunde man beskåda tre rösen med karakteristiskt läge för äldre bronsålder. Platsen förevisades av C.F.Meinander.

Efter ett besök i Raseborg i Snappertuna anträdde återresan till Helsingfors.

Arkeologmötet avslutades med middag på rest. Vanha Talli (Gamla Stallet). Vetska-
pen om att det skulle dröja fyra år innan nordens arkeologer ånyo kunde sammanträffa
gjorde avskedet aningen vemodigt. En blick ut i den ljusa kvällen skänkte emellertid hug-
svalse. Grävningssommaren stod för dörren. Vad var och en fann – eller inte hittade –
det är en annan historia. På uppdrag

Torsten Edgren

Förteckning över mötets deltagare

Allard, Elisabeth, fil.kand., antikvarie, Stockholm
Almgren, Bertil, professor, Uppsala
Almgren, Inga, fil.kand., fru, Uppsala
Althin, Agneta, fil.kand., Uppsala
Ambrosiani, Björn, fil.dr, förste antikvarie, Stockholm
Ambrosiani, Ulla, fru, Stockholm
Anderson, Gunlög, fil.mag., Chambersburg Pa.
Arbman, Holger, professor, Lund
Arwidsson, Greta, professor, Stockholm

Bakka, Egil, mag.art., docent, Bergen
Baudou, Evert, fil.dr, docent, Stockholm
Becker, Birgit, fru København
Becker, C.J., professor, København
Bencard, Mogens, mag.art., antikvarie, Ribe
Bennet, Eva, fil.stud. Stockholm
Bergqvist, Malin, fil.stud., Uppsala
Bertelsen, Reidar, stud.mag.art., Oslo
Beskow, Margareta, fil.kand., antikvarie, Stockholm
Björnstad, Arne, fil.lic., förste intendent, Stockholm
Björnstad, Margareta, fil.lic., antikvarie, Stockholm
Björkqvist, Karl-Axel, fil.stud., Lund
Blindheim, Charlotte, mag.art., konservator, Oslo
von Bonsdorff, Bengt, fil.mag., museiföreståndare, Helsingfors
Borg, Kaj A., fil.stud., Helsingfors
Boström, Berit, fil.mag., bibliotekarie, Helsingfors
Bro-Jørgensen, Marianne, mag.art., Viborg
Bøgh-Andersen, Susanne, fil.stud., Lund

Carpelan, Christian, fil.lic., Helsinki
Christiansson, Hans, fil.dr, docent, Uppsala
Cleve, Marianne, fru, Helsingfors
Cleve, Nils, fil.dr, statsarkeolog, Helsingfors

Damell, David, fil.kand., amanuens, Uppsala
Dieden, Märta, fru, Malmö
Drejler, Matts, fil.mag., landskapsarkeolog, Mariehamn
Drejler, Stig, hum.kand., Mariehamn

Edgren, Camilla, hum.kand., Hagalund
Edgren, Torsten, fil.dr, Hagalund
Ehrnrooth, Lennart, hum.kand., Lammi

Farbregd, Oddmunn, cand.mag., Oslo
Ferenius, Jonas, fil.kand., antikvarie, Stockholm
Fett, Per, mag.art., første konservator, Bergen
Friberg-Johansson, Barbro, fil.kand., amanuens, Uppsala
Friis, Palle, arkitekt, inspektør, Hjørring
Friis, Åse, fru, Hjørring

Gaustad, Fredrik, mag.art., forskningsstipendiat, Oslo
Glob, P.V., prof.dr, rigsantikvar, København
Gräslund, Anne-Sofie, fil.mag., assistent, Uppsala
Gräslund, Bo, fil.lic., antikvarie, Uppsala
Göransson, Ulla, Stockholm

Hagberg, Ulf Erik, fil.lic., antikvarie, Uppsala
Hammarsjö, Gunilla, fil.kand., amanuens, Stockholm
Hanssen, Sigrid, Hillern, stud.mag. art., Oslo
Herteig, Asbjørn E., mag.art., førstekonservator, Bergen
Hirviluoto, Anna-Liisa, fil.mag., e.o.amanuens, Helsinki
Hjohlman, Birgitta, fil.kand., antikvarie, Luleå
Holm-Olsen, Inger Marie, stud.mag.art., Oslo
Huurre, Matti, fil.mag., e.o.amanuens, Helsinki
Hyenstrand, Åke, fil.lic., antikvarie, Uppsala
Hylander, Tore, fil.kand., Jönköping
Hårdh, Birgitta, fil.stud., Lund
Hörberg, Per-Urban, fil.stud., Lund

Ingstad, Anne Stine, mag.art., Oslo
Itkonen, Kerttu, fil.kand., Helsinki

Jaanusson, Hille, fil.kand., amanuens, Uppsala
Jansson, Sven B.F., fil.dr, professor, riksantikvarie, Stockholm
Janson, Sverker, fil.lic., avdelningsdirektør, Stockholm
Jensen, Bent, Ålborg
Johansen, Erling, statsstipendiat, Kråkerøy
Johnson, Karin, fil.stud., Lund

Kaelas, Lili, fil.lic., intendent, Göteborg
Kehusmaa, Aimo, hum.kand., Helsinki
Keskitalo, Oiva, fil.mag., t.f.amanuens, Helsinki
Kivikoski, Ella, fil.dr, professor, Helsingfors
Kjærsum, Poul H., mag.art., afdelningsleder, Århus
Klindt-Jensen, Ole, dr.phil., professor, Århus
Koivunen, Pentti, fil.stud., Turku

Kopisto, Aarne, fil.mag., intendent, Oulu
Koskimies, Mirja, hum.kand., Helsinki
Kunwald, Georg, mag.art., museumsinspektør, Århus
Königsson, Ebba Stina, fil.kand., Uppsala

Lahtiperä, Pirjo, fil.kand., assistent, Turku
Larsen, Gro, stud.mag.art., Oslo
Laurén, Synnöve, Stockholm
Lehtosalo, Pirkko-Liisa, fil.kand., Helsinki
Liestöl, Aslak, cand.phil., förstekonservator, Blommenholm
Liestöl, Astrid, fru, Blommenholm
Lilius, Henrik, fil.dr, Helsingfors
Lindahl, Anders, fil.kand., antikvarie, Linköping
Linder, Astrid, fil.lic., Stockholm
Linderöth, Margareta, fil.kand., antikvarie, Jönköping
Lindskog, Inger, fil.stud., Lund
Lindquist, Sven-Olof, fil.lic., forskarassistent, Stockholm
Lindqvist, Gunnar, fil.lic., landsantikvarie, Jönköping
Luhö, Ville, fil.dr, docent, Helsinki
Lundholm, Kjell, fil.mag., Uppsala
Lundström, Inga, fil.kand., amanuens, Uppsala
Lövset, Arnt, stud.mag.art., Oslo

Madsen, Hans Jørgen, mag.art., museumsinspektør, Århus
Madsen, Kirsten, fru, Århus
Magnusson, Thor, fil.kand., antikvarie, Reykjavik
Malmer, Mats P., fil.dr, förste antikvarie, Stockholm
Mandahl, Aina, fil.stud., Lund
Manneke, Peter, fil.kand., Visby
Marseen, Oscar, museumsinspektør, Ålborg
Martens, Irmelin, mag.art., konservator, Oslo
Meinander, C.F., fil.dr, docent, intendent, Helsingfors
Meinander, Helena, fru, Helsingfors
Melkas, Ritva, hum.kand., Helsinki
Mikkelsen, Egil, stud.mag.art., Oslo
Modin, Monica, fil.kand., antikvarie, Stockholm
Munch, Gerd Stamsø, cand.mag., stipendiat, Tromsø
Munch, Jens Storm, mag.art., fylkeskonservator, Tromsø
Munck, Elisabeth, fil.stud., Borgå
Munck, Marita, fil.mag., musciintendent, Borgå
Munksgaard, Elisabeth, mag.art., museumsinspektør, København
Myhre, Bente Magnus, mag.art., Bergen
Myhre, Bjørn, mag.art., konservator, Bergen
Månsson, Märta, fil.stud., Lund
Mäkelä, Marja, hum.kand., e.o.amanuens, Helsinki
Møllerop, Odmund, mag.art., förstekonservator, Stavanger

Nielsen, Svend, stud.mag., København
Nilsson, Anna Britta, fil.kand., 2. amanuens, Uppsala
Nilsson, Catharina, fil.kand., amanuens, Uppsala
Nordman, C.A., fil.dr, f.d. statsarkeolog, Helsingfors

Nygren, Jan, fil.stud., byrådirektör, Solna
Nylén, Erik, docent, antikvarie, Visby
Nylén, Karin, fil.kand., fru, Visby
Näsman, Ulf, fil.stud., Uppsala

Ohlson, Gunborg, fil.kand., Farsta
Ohlsson, Tom, fil.stud., Lund
Olsen, Jean, fru, København
Olsen, Olaf, dr.phil., museumsinspektör, København
Olsén, Pär, fil.dr, docent, Uppsala
Perkko, Mikko, fil.stud., Helsinki
Peterson, Jörgen, fil.stud., Lund
Pettersson, Marjatta, fil.stud., Helsinki
Pitkänen, Sirkku, fil.stud., Helsinki
Pohjakallio, Lauri, fil.stud., Helsinki

Rafnsson, Sveinbjörn, Lund
Rausing, Gad, fil.dr, Lund
Reimers dy., Egill, arkitekt, Bergen
Roth, Ingeborg, fil.kand., amanuens, Malmö
Ryd-Hylander, Gertrud, fru, Jönköping
Rydh, Stig, fil.kand., antikvarie, Uppsala

Salewicz, Kazimierz, mag.phil., København
Salo, Unto, fil.lic., museumsdirektör, Pori
Salomonsson, Bengt, fil.lic., 1. assistent, Lund
Sarvas, Anja, hum.kand., fru, Tapiola
Sarvas, Pekka, fil.kand., assistent, Tapiola
Schauman, Marianne, fil.stud., Helsingfors
Schia, Erik, stud.mag.art., Oslo
Schmidt, Holger, arkitekt, København
Siiräinen, Ari, hum.kand., e.o.amanuens, Helsinki
Simonsen, Povl, mag.art., førstekonservator, Tromsø
Sjöberg, Astrid, fil. kand., amanuens, Uppsala
Sjøvold, Thorleif, dr.phil., underbestyrer, Oslo
Skjelsvik, Elisabeth, mag.art., konservator, Oslo
Skjølsvold, Arne, mag.art., førstekonservator, Oslo
Slomann, Wencke, mag.art., konservator, Oslo
Sothmann, Krista, fil.stud., Helsingfors
Stalsberg, Anne, stud.mag.art., Oslo
Stenberger, Märten, professor, Danderyd
Stjernquist, Berta, fil.dr, docent, Lund
Straume, Eldrid, mag.art., univ.lektor, Oslo
Strömberg, Märta, fil.dr, docent, Lund
Söyrinki, Leena, fil.stud., Helsinki

Thomsen, Niels, museumsleder, Esbjerg
Thorvildsen, Elise, mag.art., museumsinspektör, København
Thorvildsen, Knud, cand.mag., overinspektör, København
Tomanterä, Leena, fil.stud., Helsinki

Wahlberg, Erik, fil.dr, Uppsala
Wahlöö, Claes, fil.stud., Lund
Wahren, Pepita, fil.stud., Helsingfors
Varjola, Pirjo, fil.mag., Helsinki
Vebæk, C.L., cand.mag., museumsinspektør, København
Vebæk, Måliâraq, fru, København
Weber, Kurt, fil.stud., Uppsala
Wegraeus, Erik, fil.kand., amanuens, Uppsala
Velle, Jens, stud.mag., Århus
Wennersten, Monica, fil.stud., Uppsala
Voionmaa, Jouko, fil.mag., intendent, Helsinki
Voss, Olfert, lektor, univ.amanuensis, Århus

Ybing, Eva-Marie, fil.stud., Lund

Ørsnes, Eva, mag.art., bibliotekar, København
Ørsnes, Mogens, dr.phil., univ.amanuensis, København